

A BÜNTETŐJOG HALADÁSA ÉS A HÁBORÚ.

Írta Dr. FINKEY FERENC.

A háborúnak mind hosszabbra nyúló tartama alatt folyton nehezebbé és aggasztóbbá nő a büntetőjog művelőire a kérdés:

Mit várhatunk a büntetőjog terén a háborútól, vagyis minő hatása lesz a mai világháborúnak a büntetőjog további fejlődésére?

Vajjon nem akasztja-e meg annak eddigi közismert haladását, az emberiség és az egyénítés (individualisatio) eszméit, melyeket a XIX. század utolsó s a XX.-nak első évtizedei uralomra juttattak, nem temeti-e el? Nem következik-e ránk egy hosszú reakcionárius korszak, nem tér-e vissza a barbár-világ, hiszen ellenségeink elvakultan épen barbároknak kereszteltek el minket és szövetséges társainkat. Avagy remélhetjük-e, hogy a dúló csaták, a népeket rázó viharok elülte után a lelkeket felkorbácsoló és elvadító rossz érzelmek, a gyűlölet, irigység, a gyilkolás és rombolás szenvedélyei lecsillapodnak s helyreáll a háború előtti békés világ, melyben hozzáfoghatunk ismét az alkotó munkához, folytathatjuk szaktudományunknak, a büntetőjognak a művelését, fejlesztését s a törvényhozás és a joggyakorlat terén is a továbbépítést, a humanizmus, az emberies igazságszolgáltatás megvalósítását a társadalom jogrendjének háborgatóival, a büntetésekkel szemben?

Mint minden nagy kérdésre, úgy a felvetett probléma beállítására és a reá adandó feleletre nézve is — ha őszinték akarunk lenni — legelső sorban a világfelfogásunk, a természet és az ember céljáról, rendeltetéséről alkotott képzeink és meggyőződésünk irányítanak bennünket. Érthető és egészen természetes tehát, hogy a büntetőjog jövő alakulása, haladása vagy visszaesése kérdésében is nem csekély azoknak a száma, akik a realista vagy épen pesszimista világnézetnek hódolva, hajlandók igazat adni a kishitűeknek s a büntetőjog fejlődése elé aggodalommal, hogy ne mondjam kétségbeeséssel néznek.

S a látszat, illetőleg a tények és események csakugyan eléggé támogatják ezt a kiindulási pontot. Hiszen a háború maga, egyes elszigetelt tényeiben tekintve, tényleg nem egyéb, mint az emberölési, testsértési, dologrongálási tényálladékok seregszámra menő megvalósítása. A felszabadított rossz szenvedélyek, az eldurvult és

mesterségesen elvadított katonák százezrei, ha a háború bevégeződik is, hosszú időn keresztül szinte képtelenek lesznek fékezni magukat s az ellenség helyett idehaza, a honpolgárokkal szemben fogják elkövetni az erőszakos büntetteket. A magántulajdon tisztelete nem kevésbé alaposan megrendülhetett a hadszíntéren, ami az utánzás törvényénél fogva, de a háború után fokozott mértékben előálló gazdasági terhek és bonyodalmak hatása alatt is előreláthatólag szaporítani fogja a vagyon elleni bűnesetek számát is.

De általánosabb szempontból is, a háború — a pesszimista felfogás szerint — hatalmas, kézzelfogható cáfolat az utolsó évtizedek büntetőjogi humanizmusának, a büntetésekkal szemben mindenfelé tanúsított kegyelmes, túlenyhe joggyakorlatnak és az egyénítésnek, a különböző büntetésekkal szemben különböző, individualizáló elbánásnak a jogosultságára és helyességére. A büntetettek lágyszívű büntetése csak felbátorítja őket az újabb büntettek elkövetésére, amire a háború tartama alatt kézzelfogható példákat szolgáltatott bíróságaink a hiénalelkű hadiszállítók által elkövetett különböző csalások gyakran botránnyosan enyhe elbírálásával. Nemcsak jogos, de szükséges is lesz tehát egy jó adag szigort diktálni rá a büntető bíróságokra, hogy a valóban súlyos büntetéseket, a társadalom beisó ellenségeit, bacillusait kíméletlenül sújtsák és irtsák ki. Ha annyi derék, becsületes és nagyra hivatott ifjú és férfi életének kellett elpusztulnia a rettentő világháború alatt, mi címen kíméleteskedjünk a társadalom salakjával, a valóban hitvány, rossz emberekkel szemben.

De ki kell jőzanodnunk az eddigi büntetőjog másik pietistikus eszméjéből, az individualizációból is. A háború e tekintetben is megmarkolható igazság gyanánt állította szemünk elé, hogy az egyén semmi az összességgel, az állammal szemben. Az egyéniség kultusza, az egyéni szabadság, szabad akarat jámbor lelkek illuziója. Ideológia, fantazmagória. Amint a háborúban egyenlően ott kellett szenvednie, sanyarognia s elpusztulnia a paraszt fiának, a kézművesnek, a tanárnak, a pénzüntézeti tisztviselőnek, a miniszterek fiának, úgy dőreség a büntetésekre annyi figyelmet fordítani, mint a büntetőjog az utolsó évtizedekben tette. Fel kell hagyni a büntetések egyes osztályainak, a fiatalokúaknak, az állítólag moral insanityban szenvedő, leggyakrabban ügyesen szimuláló úri büntetéseknél a dédelgetésével. Szóval, a háború talán nem is épen egészségtelen visszasesést fog eredményezni a büntetőjog további fejlődésében.

Ezzel a túlsötét, gyakorlatiaskodó álásponttal szemben, melynek részigazságát, különösen a bírói enyhesség ellen felhozott érveit lehetetlen el nem ismernünk, mint elvi kiindulási pontot részemről teljes lélekkel az optimista felfogást, az emberiség életének a jobb, tökéletesebb irányban haladásában bizakodó, idealista világfelfogást tartom helyesebbnek. Bármennyire lehangoló és elkésérítő is a mai elképzelhetetlen nagyságúvá nőtt világháború, mely száz vérontások, rettenetes pusztítások szinterévé tette Európának csaknem minden államát, mindazáltal biznunk lehet és kell a jobb jövőben.

A háborúnak előbb-utóbb mégis csak vége szakad s akkor a ma még pattanásig feszített idegek lassanként lecsillapodnak, az őrzöngő gyűlölködés helyét a józan ész higgadt fontolgatása fogja felváltani s akkor úgy fogunk visszaemlékezni erre a pár évre, mint egy szörnyű, rossz álmra, melyet elrettentő például fogunk idézgetni a későbbi nemzedékek előtt.

És akkor — ha nem is egyszerre, de egy pár évi, mindenesetre keserves átmenet után — majd csak visszatérünk az elhagyott kulturális útakra, igyekezni fogunk összeszövegetni a szétszaggatott fonalakat s a társadalmi élet minden terén, mint a halálos betegségből visszaváltott ember, új erővel fog feltámadni az alkotás, az elkövetett bűnök jóvátételének vágya.

Nem lehet és nem szabad kételkednünk, hogy a büntetőjog fejlődése is vissza fog zökkeni arra a szép, lélekemelő útra, amelyen még alig másfél évvel ezelőtt világszerte haladt s amelynek helyeségét, az emberiség erkölcsi haladásával összhangban álltát. sőt ezt elősegítő hatását — egy-két felületesebben ítélő elme kivételével — a büntetőjog összes hivatásos művelői elismerték és hirdették.

*

Mik is voltak a vezéreszmék, melyeket a háború kitörése előtt hirdettünk, mik az új reformintézmények, amiket az eszmék megvalósítása, kiépítése gyanánt sürgettünk vagy már életre is hívtunk? Egy rövid áttekintés a büntetőjog legújabb törekvései és alkotásai felett, meggyőzhet afelől, hogy ezt a helyes irányt a háború után is folytatnunk kell és lehetetlenség, mondhatni öngyilkosság lenne a pesszimisták által hirdetett szakítás az eddigi alapelvekkel.

A büntetőjogtudomány s maga a tételes büntetőjog is, a múlt század 70—90-es éveiben nagy, belső átalakuláson, válságon ment keresztül. Az addig uralkodó *dogmatikus* büntetőjogi iskola s az ú. n. *klasszikus* büntetőtörvénykönyvek ellenében az olasz és francia irodalomban nagyszabású reformtörekvések indultak meg. *Lombroso* megalapítja a bűnügyi embertani iskolát. *Ferri* és *Tarde* a bűnügyi szociológiát. Mindkét iskola hadat üzen a fennálló tételes büntetőjognak, különösen azon célzattal, hogy a merev fogalmi kultusz (a bűncselekmény büntetése) helyett igyekezzünk a büntetéseket mint embereket testi és lélektani szempontból megismerni s a különböző egyénnel szemben különbözően, vagyis mindenikkel egyéniségük megfelelően elbánni. Ne érjük be csak a büntetéssel s ne büntessük egyenlően ugyanazon cselekmény elkövetőit, hanem igyekezzünk a bűnismétlést s lehetőleg általában a *bűnelkövetést* meggátolni az e célra vezető különböző kényszerítő vagy gyógyító vagy nevelési intézkedésekkel. Az «általános» megelőzés mellett fordítsunk kiváló gondot a «különös» (egyénenkénti) megelőzésre is.

Bármennyire túlzásokba tévedtek úgy *Lombroso*, mint *Ferri* s egyes követők, kétségtelen, hogy ez a két különböző irányú, de egységes célra törekvő *reformáramlat* indította meg és tette elkerülhetlenné a klasszikus büntetőjog reformját. A közel négy évtizedre

terjedő szellemi torna, melyet az «új irányok» hívei a klasszikusokkal, a megtorlási elmélet védőivel, majd a különböző közvetítő iskolákkal világszerte a különböző nemzetközi bűnügyi (n. k. büntetőjogi, börtönügyi, embertani) gyűléseken lefolytattak, lassanként kiőrölték azokat a szükséges és keresztülvihető *reformokat*, amelyek által a fennálló tételes büntetőjogot megifjítani, felrészíteni lehet, kiépítették azokat a reformintézményeket, amelyeknek megvalósításával az új irányok egészséges és kívánatos eszméit az életbe át lehet ültetni, anélkül, hogy gyökerestől felfogatnók, megsemmisítőnk a kipróbált büntetőjogi kódexeket.

Ennek a helyes közvetítő iránynak, vagyis a klasszikus kódexek modernizálásának, a rohamos haladás és a csökönyös maradiság kölcsönös hibáztatásával az ellentétes iskolák reális követeléseinek *egy mérsékelt reformprogramban* való összeegyeztetése helyességét és igazságát kézzelfoghatólag igazolják azok a büntetőjogi reformtörvények, azok a szép, emberies, másfelől reális társadalombiztosító intézmények, melyek a múlt század utolsó s a jelennek első tizedében egymásután keltek életre az európai és északamerikai államokban.

Különösen három pontban foglalhatók össze a legújabb büntetőjogi vívmányok:

1. *A gyermekkorban levő vagy fiatalkorú büntetettek teljes kivétele a közönséges anyagi büntetőjogi és büntető perjogi szabályok alól.* Az új irányok kiindulási pontjának, mely szerint *nem a bűncselekményt, hanem a büntettest büntetjük*, legnagyobb horderejű és legszebb eredménnyel kecsegtető folyamánya volt ez a reform. Szinte csodálatos és megdöbbentő, hogy a büntetőjogászok és a törvényhozások oly későn jutottak annak az egyszerű tételnek a felismerésére, hogy a gyermeket és a fiatalkorút, ha bűncselekményt követett is el, nem szabad büntetetlennek tekinteni, vagyis nem szabad a közönséges büntetőjogi szabályok alá vonni. Lehet mondani, csak napjainkban diadalmaskodott az emberiségnek és a gyakorlati célszerűségnek ez az elemi követelménye.

Annál öröndetesebb azonban, hogy az utolsó évek alatt végre minden jelentősebb állam külön törvényekben gondoskodik az elhagyatott, züllésnek indult vagy már a bűnelkövetés útjára vetődött gyermekek és fiatalkorúak különleges kezeléséről, erkölcsi megmentéséről s még a bűnelkövetőknek is büntetés helyett javító neveléséről. Mindenütt kialakul a *fiatalkorúaknak* egész különálló *kivételes büntetőjoga*, mely a «büntetőjog» fogalma alá csak annyiban vonható, hogy a javító-, nevelő-intézetek, vagy a legsúlyosabb esetekben szabadságkorlátozásra ítélt fiatal bűntevők külön fogházai — amelyek ugyan a rendszert tekintve szintén csak szigorúbb jellegű javító-intézetek — tényleg kényszer-intézetek, melyek *külsőleg* eléggé hasonlítanak a jól berendezett rendes fogházakhoz is. Egyébként a züllött gyermekek és fiatalkorúak ügyeiben hozott új, modern törvényeket, az u. n. *gyermek kódexeket* (az angol Children Act 1908-ból, a belga Code de la protection de l'enfance 1912-ből, a mi 1908-iki

Büntető novellánk II. fejezete) két eszme dominálja: a *gyermekvédelem*, az elhagyatott vagy elhanyagolt gyermekek és züllésnek kitett fiatalok fizikai és erkölcsi megjavítása, amit a *patronage* szó fejez ki legtömörebben, és a *javító nevelés*, vagyis az elhanyagolt nevelésű vagy épen teljesen neveletlen, rakoncátlan, ezért a jövő szempontjából rendkívül veszedelmes fiatalkorú bűnelkövetők (apacheok, jasszok, fiatalok bandái) szigorú kényszernevelés alá helyezése.

Betetőzi a fiatalkorúak e különleges büntetőjogát az ő ügyeik elintézésére alkotott külön bírói szervezet: a *fiatalkorúak bírósága* (Children's Court, juvenile Court), mely Északamerikában ölt először testet, de mint egészséges és gyakorlatias eszme, ami a züllött gyermekek és fiatalkorúak megfelelő különleges kezelését biztosítja, Európaszerte a legutóbbi időkben életbelépett. Franciaország, Belgium, a Németbirodalom, Ausztria, Magyarország részint törvénynyel, részint rendeletekkel szinte versenyeztek a fiatalkorúak bíróságának mielőbbi felállításával. Nálunk már egy 1908-iki ig. min. rendelet szervezi, majd az 1913: VII. tc. rendszeresen kiépíti az új intézményt s ezzel perjogi téren is keresztülviszi a fiatalkorúak kirekesztését a közönséges büntetőjog kereteiből.

2. A másik vívmánya a modern büntetőjognak az *abnormális lelki állapotú bűnelkövetők különleges kezelése* vagyis röviden az abnormális büntetettek kivétele a közönséges büntetőjogi szabályok alól. Ezt a kérdést részben az orvostudományok művelői, részben jogászok vetették fel. Úgy emberiességi, mint közbiztonsági szempontból nemcsak természetes, de elkerülhetetlenül szükséges a gyengeelméjű, az alkoholista, az epileptikus vagy az elmebetegség különböző alakjaiban szenvedő büntetetteket, akik bezonyíthatólag lelki abnormalitás miatt követtek el valamely bűncselekményt, nem a közönséges büntetési eszközökkel sújtani, hanem lelki bajuknak megfelelő *gondozó, gyógyító vagy biztosító kezelés* alá venni. E helyes gondolat kivétele végett részint magukban a büntetőtörvényekben, részint külön törvényekben sok helyütt gondoskodtak már (Anglia, Északamerika, Norvégia) az ú. n. korlátozott beszámíthatóságú (gyengeelméjű), az elmebeteg s különösen az alkoholista bűnelkövetők sajátos megítéléséről s részükre speciális gyógyletartóztatóintézetek szervezéséről.

Ez a kérdés ugyan még nem forrott ki annyira, mint a fiatalkorúak ügye s nálunk is, mint sok helyen, még csak javaslatok, tervezetek vagy társadalmi kísérletek történtek az egészséges eszme megvalósítására, azonban előrelátható, hogy ha a háború közbe nem jön, ez a reform is rohamosan előrehaladt volna s annak gyökeres megoldása, vagyis az abnormális lelkiállapotú büntetettek részére külön törvény alkotása, mely az ily kisebb-nagyobb mértékben közveszélyes egyének gyógykezelését s velük szemben a társadalom biztosítását célozná, bizonyára rövid idő kérdése lett volna nálunk is.

3. A harmadik, a tulajdonképeni igazi büntetőjogi probléma, melynek megoldása a legutóbbi időkben a büntetőjogászokat foglalkoztatta s amelynek helyes irányba terelése a legutóbbi nemzetközi

értekezletek legfontosabb vívmánya: az *alkalmi és a hivatásos* vagy *megrögzött büntettek és elkülönítése* a büntetőjogi elbánás szempontjából.

Az első ízben vétkező büntettes enyhe, kegyelmes elbírálása, viszont a visszaeső, ismétlő büntettes szigorú, kíméletlen sújtása régi, szinte banális tétel a büntetőjogban. Kik legyenek azonban az enyhébb, kik a szigorúbb megbüntetést igénylők s minő intézmények, rendszabályok alkalmaztassanak egyik vagy másik osztállyal szemben, lehet-e ezeket egészen külön büntettes osztályoknak tekinteni, ez volt a nehéz problema, melyet már a klasszikus iskola (Wahlberg, Berner, Carrara), majd újabban a bűnügyi embertani és szociológiai iskolák tüzetes és mélyreható vizsgálódások tárgyává tettek. A helyes útát e részben is az ellentétes túlzások (*született* büntettes, a társadalmi bajok áldozata) visszautasításával s a reális igazságok összeegyeztetésével lehetett megtalálni.

A «közvetítő iskola» által e részben a legutóbbi időkben, főleg a lélektani vizsgálódások alapján megállapított eredmény az volt, hogy a *normális* (felnőtt és épelméjű) *büntettek* körében is ajánlatos három csoportot megkülönböztetni: a) az *alkalmi* vagy *pillanati* büntetteseket, akiknél egészen enyhe esetekben a büntetés el is engedhető, illetőleg felfüggeszthető (ú. n. feltételes elítélés); b) mint e legenyhébb csoport ellentétét: a *hivatásos* vagy *megrögzött* büntetteseket, akik rendes foglalkozást űznek a büntettek s rendszerint súlyos nagy bűnesetek elkövetéséből, akiket lehet igazán közveszélyes és társadalmilag szinte javíthatatlan elemeknek tekinteni, akikre ez okból a rendes büntetési eszközökön felül különleges *biztonsági intézkedéseknek* (utólagos dologház, relegáció, belebbezés) is lehet helyök; c) végre a két előbbi osztályba nem sorozható tulajdonképeni *rendes* (közönseges) *büntetteseket*, akikre érvényesek minden kivétel nélkül a Btk. rendes szabályai, az alanyi bűnösség, a beszámítás, az arányos büntetés eszméi.

Ez utolsó, a legsajátosabb értelemben büntetőjogi problémának megoldása még állandó vitatkozások tárgya volt a legutóbbi időkben is, azonban az első ízben vétkező alkalmi büntettek részére különböző *büntetést pótló intézkedések* tétele, így különösen a *büntetés feltételes felfüggesztésének* az intézménye Európa és Északamerika csaknem minden államában az utolsó 25 év alatt törvénybe lett ígátva. Nálunk az 1908. évi Büntető Novella (36. tc.) I. fejezete honosította meg. A hivatásos, megrögzött büntettek részére pedig a sajátos elbánást és pedig részint a rendesnél hosszabb, illetőleg *előre meg nem határozott időre* (tehát esetleg életfogytiglanra) terjedő letartóztatást (indeterminate sentence több északamerikai államban), részint a rendes szabadságvesztés-büntetés kitöltése után *biztonsági letartóztatást* több állam (Anglia, Norvégia) már is törvényileg megvalósította, másutt pedig javaslatok, tervezetek voltak épen megvitatás alatt.

Hazánkban a büntettek e legveszélyesebb osztályának egyik csoportjáról, az ú. n. *közveszélyes munkakerülőkről*, az 1913. évi 21. tc. intézkedett s azok részére szervezte a *dologház* intézményét, mint

elsősorban közbiztonsági és munkára nevelő intézetet. Ez új törvény teljes keresztülvitele, a dologházak felállítása azonban, már e törvény rendelkezései szerint is a háború utánra (1916 jan. 1-ig) lett halasztva.* A tulajdonképeni hivatásos, ú. n. *megrögzött büntettek*ről pedig épen a háború kitörését megelőző hónapban készült el a végleges törvényjavaslat, melynek elintézése is így a háború utáni teendő gyanánt maradt fenn.

Íme, vázlatosan sorrendbe állítva (minden kifejtés nélkül) ezek a problémák foglalkoztatták a háború kitörése előtt a büntetőjogi tudomány művelőit és a törvényhozásokat. Ezekből látható, hogy mily alaptalan a pesszimista kritikaink, legtöbbször előkelő laikusaink kifogása, illetőleg szemrehányása a büntetőjogi humanizmus, a büntettek dédelgetése miatt. A fiatalok javító nevelése, a gyengeelméjű vagy épen elmebeteg bűnelkövetők gyógytartóztatása nem szentimentalizmus, nem dédelgetés, de a legegyszerűbb és legokosabb *önvédelem* a társadalom, az állam részéről, mert ily gondozó és biztosító eljárás nélkül a züllésnek indult ifjak százai, ezrei nőnének csakugyan igazi közveszélyes, hivatásos büntettek, a gyógykezelés és biztonsági intézkedések nélkül a gyengeelméjű és elmebeteg bűnelkövetőktől állandóan rettegnünk kellene s örökös bajokat, veszedelmeket várhatnánk tőlük. A megrögzött büntettek, valamint a munkakerülő csavargók szigorú kezelése, ártalmatlanná tétele viszont kézzelfogható bizonyíték amellet, hogy a modern büntetőjog is ismeri a szigort, a kíméletlen kényszerintézkedéseket, ahol azok szükségesek és igazságosak.

Ezeket a részben új, részben csak a régiék javított, tökéletesített kiadását képező eszméket, intézményeket tartalmazták azok az új Btk. javaslatok és tervezetek is, melyek közvetlenül a háború előtti időkből több államban (Ausztria, Németbirodalom, Svájc, Szerbia, Dánia) s épen hazánkban is megvitatás alatt állottak. Az új Btk. készítése vagy a régiek megfelelő átdolgozása kérdésében is a legtöbb helyen a mérsékelt irány, a közvetítő felfogás diadalmaszkodott. Teljesen új, a fennállóktól absolute eltérő Btk.-ekre nincs szükség, mert a mai ú. n. klasszikus kódexek, sőt Olaszországban (1889.), Bulgáriában (1897.), Norvégiában (1902.) újabban létrejött ú. n. reformkódexek is voltaképen megtartják a klasszikus iskola alapvető tételeit: a bűncselekmény, az alanyi bűnösség, a büntetés, az egyéni felelősség, az igazságos megtorlás, a büntetési tételek fogalmát és rendszerét. Vagyis ha kifejezetten új Btk.-et dolgozunk is ki, ez is lényegében, az alapelvekre nézve, csak a meglévő átdolgozása, azonban mindenestre az új vezéreszmékkel, új szellemmel, egyes reformintézményekkel kibővítése leendő.

* Kriminálpolitikailag és kulturtörténeti szempontból is örömdetes esemény gyanánt kell feljegyeznünk, hogy az igazságügyminiszter 1915. évi 68400. számú rendeletével 1916. jan. 1-én csakugyan életbeléptette a dologház intézményét, dacára, hogy a háború még — megcáfolva fenti sejtésemet — mindig nem szűnt meg.

Ezt igazolják a *svájci* (1908), *német* (1909), *osztrák* (1912), *szerb* (1911) és *dán* (1913) Btk. javaslatok, melyek közül különösen az 1912-iki osztrák Btk. javaslat mint legsikerültebb alkotás e nemben, mutatja, hogy a régi kipróbált tételeket, az elavúltak kiküszöbölése s az új helyes intézmények beillesztése mellett, mennyire lehet modernizálni, életképesekké tenni. Ily mérsékelt irányban igyekeztek a magyar Btk. átdolgozását s a szükséges új intézmények felvételét keresztülvinni az igazságügyi kormány által 1913-ban a Btk. általános részéről készített tervezetek is, melyek a háborút megelőző időben a hazai tudományos körök bírálata alá voltak bocsátva.

Igaz, hogy mindezek az új javaslatok úgy a tényálladékok csoportosításában és kidolgozásában s ezzel a büntetendő cselekmények, a jogtalanság körének megvonásában, az egyéni és a politikai szabadság határainak részben kiterjesztésében, részben szűkítésében a lélektani szempontok, a motivumok méltatásában, mint a büntetési nemek, a biztonsági intézkedések és a büntetési tételek kiszélesítése tekintetében jelentékeny újításokat, és *számos gyökeres változtatást* is tartalmaznak, de egészben véve mégis a régi kipróbált alapelveket és rendszert tartják fenn, csak az újabb életviszonyok és a szükségessé vált helyesebbnek felismert *új vezéreszmék* (a társadalom védelme, a megelőzés, az egyénítés és az emberiség), az *új modern korszellem* által feltétlenül megkövetelt változtatásokat ölelik fel. Legradikálisabb átdolgozást s tulajdonképen teljesen új szövegezést az osztrák javaslat mutat, aminek oka, hogy a tényleg életben levő (1852-iki) osztrák Btk. a legrégebb és elavultabb a fennálló Btk.-ek közt. A német és a magyar Btk.-ek az osztrákhöz képest új és kiváló jogászai alkotások, melyeknek átdolgozása ez okból nem kívánt annyira radikálizmust.

*

Mi lesz mindezekből a reformokból és reformtervekből a háború után? Vajjon mindezek a vívmányok, a szép, emberies és a társadalomra kétségtelenül hasznos új intézmények végleg avagy hosszú időre abba maradnak, megsemmisülnek-e? Avagy csak egy-két évi eltolódás, egy kellemetlen, de aránylag rövid idejű zökkenés volt a háborús világ, mely után visszatér az előbbi esendes, munkás korszak?

Azt hiszem — amint már említett kiindulási pontomból nem is mondhatok mást — teljes joggal és jó reménységgel csatlakozhatunk az utóbbi, a jobb, a biztató felfogáshoz. Azonban nem a túlvérmes, a mindenben és mindig jót látó hiszékenységhöz, hanem a higgadtan körültekintő, a tényekre építő s a jobb jövőben bízó állásponthoz.

Az igazság itt is középen van és nem is lehet másutt. A pesszimizistáknak igazuk van abban, hogy a háború után egy pár évre — reméljük azonban minél kevesebb időre — visszaesés, hanyatlás vagy legalább is stagnálás áll be, mint minden téren, úgy a büntetőjogban is. El lehetünk készülve a háború után az általános kriminalitás növekvésére, rosszabbodására. Ez maga után fogja vonni a

megtorlás szigorítását, esetleg átmenetileg különleges intézkedéseket vagy a háború által előidézett rendkívüli intézkedések (a hadi visszaélések szigorúbb büntetése, gyorsított eljárás) egy időre fenntartását. A büntetőjogi reformtörekvések, a félbenmaradt javaslatok, tervezetek gyors elővételéről, tető alá hozásáról is, reális gondolkozás mellett alig lehet szó.

De mindez csak átmenet, legfeljebb egy-két nehéz, keserves év kálváriája lesz. Mihelyt a legégetőbb sebek behegednek, mihelyt a romokat, a rombolás eszközeit és eredményeit eltakaríthattuk, az emberiségbe, a nemzetekbe vissza kell térnie az önbizalomnak, az alkotás, a haladás vágyának is. S mihelyt idejutottunk, bizonyára mindenütt visszatérnek az igazságügyi kormányok, a törvényhozások a büntetőjog terén is a félbemaradt munka folytatásához és befejezéséhez. S alig hihető, hogy a fentebb összeállított program, illetőleg a reformintézmények közül is bármelyiket mellőzzék vagy elejtsek.

Nagy kérdés ugyan, folytathatjuk-e a háború előtt oly élénk nemzetközi konferenciákat, kongresszusokat, melyeket a büntetőjog közös, az összes államokat egyaránt érdeklő korkérdéseinek megbeszélésére oly sűrűn tartottunk s melyek oly kellemes és a büntetőjogtudomány fejlődésére oly jótékony hatású találkozó helyei lettek a különböző nemzetek büntetőjogászainak és amelyek oly szép eredményeket is szültek az utolsó évtizedekben (nemzetközi egyezmények a leánykereskedés, a pornografia, a rabszolgakereskedés meggátlására, a büntettesek kölcsönös kiadására stb., stb.) De ha nekünk, a mai nemzedéknek már nem sikerülne is a régi nagyszabású, igazán nemzetközi gyűlések új összehozatala — amire ugyan részemről nem adom fel a reménységet — akkor is legalább a ma velünk szövetségben álló vagy irántunk jóindulatú semlegességben maradt államok büntetőjogászaival okvetlenül folytatnunk kell az összeműködést s előrevinni közös erővel a büntetőjog közös kérdéseit.

A nemzetközi bűnügyi értekezletek és kongresszusok s általában az összes európai nevezetesebb államok legutóbbi büntetőjogi programpontjait tehát nem szabad, de nem is lehet félretennünk.*

A fiatalok külön büntetőjogának teljes kiépítése, keresztülvitele, — az abnormálisok részére szükséges új intézmények életre-keltése, — a megrögzöttek szigorúbb megrendszabályozása s e három külön osztályon kívül a többi (rendes) büntettesek részére a klasszi-

* A büntetőjognak nemzetközi jellegét, vagyis a büntetteseknek a hasonló kultúrájú államokban hasonló jellegű szabályok szerinti üldözését a háború előtt is a legjelesebb büntetőjogászok elismerték és hangsúlyozták (Liszt Thyréu). A háború alatt is úgy a központi, mint az entente államok lényegében hasonló szabályokat voltak kénytelenek kibocsátani a hadiszállítási és az árdragítási visszaélések leküzdésére. A legújabban felvetett eszme, a középeurópai államok büntetőjogának egységesítése vagy bizonyos kérdésekben egyöntetűvé tétele szintén megerősíti fentebbi állításumat, hogy a háború után is a büntetőjog továbbfejlesztése céltudatosan közös erővel eszközözendő s közös vagy épen egységes program megállapítása e részben nem utópia, sőt inkább a gyakorlati élet követelménye.

kus kódexek megfelelő modern szellemű átdolgozása: mindezek oly programmpontok, melyeknek továbbépítése fogja képezni — minden jóslási tendencia nélkül — a háború utáni új békés korszak büntetőjogi programját minden haladni akaró államban.*

Miképen fog alakulni a jövő büntetőjoga, illetőleg melyik programmpontot kell előbb felvennünk s miként kellene egyik vagy másik kérdést megoldanunk, ezekre a kérdésekre ma még, amikor a háború befejezte felől egyáltalán semmi biztos kilátásunk nincs, valóban időelőtti lenne részletesebben kiterjeszkednem. Elméleti szempontból mindahárom főkérdés egyenlően fontos és szükséges, gyakorlatilag azonban körülbelül a *fiatalkorúak* büntetőjogának teljes kiépítése és a *megrögzöttek* szigorú megfélemezése iránti feladat látszik legsürgősebbnek. A fiatalkorúak kriminalitása a háború alatt figyelemreméltó változáson jött át. Mondhatni mindenütt feltűnőleg emelkedett. Ez a tény önként érthető eredménye a háborús állapotoknak s első kiáltó jelensége a háború utáni átmeneti nehézségeknek, ez azonban semmiesetre sem jelenti azt, hogy a fiatalkorúak tekintetében a háború előtt kiforrott vezérelvet, a *javítónevelés gondolatát* fel kellene adnunk. Ellenkezőleg, minden erővel arra kell majd törekednünk, hogy ezt a helyes alapelvet minél eredményesebben megvalósítsuk, viszont azokra a fiatalokra, akikkel szemben, teljes romlottságuk miatt már a Büntető Novella is a «szigorúbb intézkedést» írta elő, valóban lehetővé tegyük a *tényleg szigorúbb és hatályosabb* intézkedések (*fiatalkorúak külön fogháza*) keresztülvitelét.

A másik legsürgősebb feladat lesz előreláthatólag a *megrögzött büntettek* kérdésének megoldása vagyis a közbiztonságot legközvetlenebbül fenyegető, igazán «közveszélyes» büntettesektől való hatályosabb védekezés foganatosítása. E részben is alig hihető, hogy a háború előtti vezérelvén módosítanunk kellene. Az *ártalmatlanná tétel* eszméje, mely a háború előtt sokak előtt inhumannak tűnt fel, most a háború hatása alatt bizonyára nem lesz annyira visszatetsző. A valóban közveszélyeseket kérelmelten szigorral kezelni aligha fog nagyobb ellenszenvvel találkozni, hiszen a háború eléggé megtanított, hogy a kellő szigor a leghatályosabb praeventív eszköz is egyúttal. Lehet, hogy a *megrögzöttek* vagy *közveszélyesek* kérdése talán némileg változott formában fog előkerülni a háború után; talán össze fogjuk vele kapcsolni a közegészség, az emberi élet és egészség elleni monstrebbüntettek elkövetőinek (tömeggyilkolások, sok ember életének, egészségének veszélyeztetése, élelmiszer-uzsora stb.) a háború alatt megkezdett szigorúbb büntetését is. Mindenesetre elkerülhetetlen lesz azonban a

* Nyugodt önérzettel mondja *gr. Gleispach* az 1912-iki osztrák Btk.-i javaslat egyik szerzője, a nem rég kinevezett bécsi egyetemi tanár, székfoglalójában, hogy a háború előtt készült javaslat most, a háború hatalmas tapasztalatai és utóhatásai után is mint a jövő helyes büntetőjoga fog tekintetni. (Österreichische Zeitschrift für Strafrecht. VI. 1915. 105. l.)

nagy büntetteknek különleges, a közönségestől, illetőleg a rendestől eltérő szabályok szerint büntetése és az újabb bűnelkövetésüktől való hatályosabb védekezés lehetővé tétele.

A büntetőjog legfőbb feladata, végcélja a háború után is ugyanaz marad, ami volt a háború előtt, t. i. a társadalom, a jogrend védelme a büntettekkel, a jogrend erőszakos háborgatóival vagy veszélyeztetőivel szemben. Közvetlen feladatunk csak az lesz, hogy ennek a védekezésnek a rendszerét, eszközeit tökéletesítsük. S ehhez a háború bizonyára igen-igen nagy tanulságokat szolgáltatott.

A jobb jövőben bízni és azért küzdeni, — vajjon nem ezért folyik-e a mai, a közvetlen szemlélőre rettenetes és mindnyájunkra fájdalmas, de végeredményében talán mégis az emberiség javára szolgáló világháború? Bízunk azért a büntetőjog jobb jövőjében is s küzdünk érte, hogy annakidején a büntetőjog továbbfejlődése a haladás jegyében a háború előtti ideális reformprogramm szerint induljon meg.